

Lökäpöksyjen salaisuus...

Sarjainfo 1/1975

Fogeli, Pekka ja politiikka

Pekka Puupää on oman aikansa lapsi. Hän kuvasti hyvin aikaansa aina tuolta 1920-luvulta lähtien, jolloin hän syntyi. Vuonna 1925 Suomi oli vielä nuori valtio. Työväenliike nykymuodossaan oli nuorta ja toimi vaikeuksien keskellä. Samana vuonna Salazar nousi valtaan Portugalissa; vähän aiemmin Adolf Hitler oli julkaissut kirjansa Taisteluni, ja kolme vuotta aikaisemmin Mussolini oli marssinut Roomaan. Työväenlehdistö suomalaisine pilapiirroksineen kukoisti Suomessa. Amerikkalaisia sarjakuvia saimme nähdäksemme vain sattumalta.

Jukka Rislakki

Pekalle antoi ilmiäsun Ola Fogelberg, lahjakas taiteilija, joka oli idealisti ja aatteenkin mies - osuusliikeaate ja vapaapalokuntalaisuus esimerkiksi - mutta ei poliitikko, ainakaan puoluesidonnainen. Hän oli Yrjö Kallisen ja Väinö Tannerin ystävä; Tanner hänet töihinkin otti osuusliike Elantoon. Tytär Toto Kaila kertoo, että Fogeli ihaili aikalaistaan ruotsalaista Albert Engströmiä, joka pilapiirroksissaan ivasi aatelistoa, pappeja ja poroporvareita.

Fogeli piirteli moniin lehtiin ja tuotti kirjojakin, esim. yksityiskaupan epäkohtia vastaan suunnatun lasten kuvakirjan. Kurikkaan hän teki hienoja poliittisia pilakuvia samoihin aikoihin kuin Hjalmar Löfving, Rudolf Koivu ja Oki Räisänen. Fogelin ja Jalmari Finnen hahmo Janne Ankkanen seikkaili Suomen vallankumouksen pyörteissäkin.

Pekka Puupää alkoi ilmestyä Kuluttajain lehdessä, joka oli kulutusosuuskuntien keskusliiton "osuuskaupallinen kansanlehti". Ensi tapaaminen Pekan kanssa oli vapun aattona 1925, jolloin osuustoimintaliike oli Suomessa 25 vuoden ikäinen. Yksi "päähenkilöistä" tässä sarjakuvassa olikin sitten oleva edistysmielinen osuuskaupalliike. Sen jonkinlaiseksi vastapooliksi voi ehkä nähdä Fogelin myöhemmin luoman parin - kreivi ja kreivitär Pomppalinnan, jotka hallitsevat suuria omaisuuksia muuten niin köyhässä Savikylässä.

Pekka mainosti tätä liikettä, sen tuotteita ja lehtiä sarjassaan ja erillisissä mainoksissa. Puupää ei siis ollut alun perin lasten sarjakuva. Se agittoi, aktivoi jäseniä kertomalla osuustoimintaliikkeen ajankohtaisista tapahtumista. Kuvaava tapaus on vuodelta 1925. Pekka on Italiassa: "Nähdä Napoli ja kuol-

la. Mutta - niin mutta - tuolla taitaa olla fasisti. Ja minä osuuskauppiamies. Nyt on parasta pelastaa nahkansa." Lähestynyt mies olikin lähetti, joka toi sähkö: "Hetimitäkin Suomeen. Osuuskauppapäivät alkavat 30. pvä."

"Päivien osanottajia Fogeli muuten piirsi lennokkaalla kynällään. Suomesa Pekka vakuutti itsensä Kansassa ja vei rahansa Elannon pankkiin: "Olihan se miltei fasisti."

Pekka Puupää: — ja naiset! Pitäkää huoli siitä, että osuuskauppa tilaa Kuluttajain Lehden osuuskaupan jäsenille. Kansanjoukko: — Hyvä, hyvä...

Kuluttajain lehti, 1925

Toinenkin liike Puupäässä esiintyi, nimittäin Lapuan liike. Pekka joutui Pohjanmaalla käydessään kyydityksi. Kerran tapaamme hänet huutamassa: "Alas militarismi!" Justiina puolestaan oli kovin aktiivinen naisliitossa, jonka tunnus on: Kaikki maailman naiset, liitetykää yhteen.

Tämä ilmiöpoliittinen puoli jäi Puupää-sarjakuvassa vähemmälle vuosien mittaan. Ennen Pekka kuunteli mielel-

1. Hän asetti lippuun oman kuvansa. „Tämä on edes hyvin ayötetyn näköinen, jota ei voi sanoa lahasta leijonasta, ja ruokaahan me kaikki nyt ajatteleimme“, tuumi Janne.

Kun Suomen kansa alkoi riidellä lippunsa muodosta, päätti Janne Ankkanen ratkaista kysymyksen omalla tavallaan. Suomen Kuvalehti 2/1918

lään uutisia, mutta nykyään hän ei näköjään lue lehdistäkään muuta kuin sarjakuvat. Aina Puupää on kuitenkin ollut edistyksellinen ja ajankohmainen sarjakuva, joka ottaa huumorin varjolla kantaa oman aikansa ilmiöihin. Pekka asui Helsingissä Käpylässä, joka on perinteistä työväestön asuma-aluetta. Paikallisessa työväentalossa hän kävi mielellään vielä Savikylässäkin.

Fogelihan kiersi paljon ihmisten parissa pelkästään sarjakuvansakin takia. Pekka Puupää henki harvinaista ihmisen kunnioitusta, demokratiaa ja humanismia. Pekassa on ehkä Fogelia itseään, olihan Fogeli syvästi tunteva ja pienen ihmisen puolta pitävä mies. Kotipiirissä hän ei kuulemma kuitenkaan puhunut politiikkaa.

Pekka on paljon työttömänä, ja silloin kun hänellä on työtä näemme hänet mitä erilaisimmissa ammateissa. Hän on siis sekatyömies. Hieno "herran virka" hänellä tosin oli kerran, kun presidentti teki hänestä opetusministerin - Pekka kun osasi KK:n aapiskirjan ulkoa. Pekka Puupää ei pakene todellisuutta edes sodan ja pulan aikana - 20-luvun lopulta lähtien paha lamakausi koetteli maailmaa - jolloin sarjakuvat yleensä olivat kuin huumausainetta. Puupään perhe on "pulassa": kun Pekka tuo kaupasta lihapaketin kellotaskussa, tiedämme suuremmitta selittelyittä, mikä tilanne on. Pekka Puupää on autenttista, tarkkaa kuvausta Suomesta, joka oli olemassa ja on osittain vieläkin. Pekka oli erittäin suosittu aikoina, jolloin maaseudun suuri murros oli käynnissä Suomessa. Monella meistä on juuremme maalla, ja ehkä juuri se saa meidät viehättymään Pekasta. Maaseutuhenkinen kulttuuri on tietysti kuihtunut, mutta suomalaisten kulttuurimakua on myös pyritty muuttamaan väkisin.

Fogelberg ja hänen Pekkansa eivät antaneet periksi ulkomailta tulleille muotivirtauksille. Pekka on rohkea ja omapäinen, hän ei pelkää ketään. Ei ainakaan herroja ja byrokraatteja. Kuin uhmalla tai ivalla hän pitää nukkavierua frakkia ja silinterihattua. Mahtavaa kreiviä hän panee halvalla jos niikseen tulee. Virkavallan kanssa Pekalla on aina kränä: hän saa sakkoja, istuu putkassa ja vankilassa, joutuu hullujenhuoneeseen.

Vaikka amerikkalaisia ivataankin kevyesti, kohdellaan Yhdysvaltoja yleensä aikamoisella sympatialla tässä sarjakuvassa - liekö peruja Fogelin USA:n matkalta. USA:n edustajat käyvät Pekan luona, Pekka uneksiikin Yhdysvalloista, ja 1950-luvun alkaessa Savikylään saapuvat amerikkalaiset turistit kuin uuden ajan airuina. Fogeli ei itse ehtinyt nähdä millainen tämä uusi aika oli: Kuluttajain lehden seuraaja Melehti pudotti heti Pekan sivuiltaan ja otti tilalle amerikkalaisen sarjan. Jo 50-luvulla amerikkalaiset sarjakuvat ja yleensä massakulttuuri nujersivat suomalaiset sankarimme. Suuri raha ja suuri mainosmylly pyörivät - kumpakaan ei Pekka koskaan ole tarvinnut. Kun eräät uudet sankarit syntyivät mainostamaan erilaisia tuotteita tai taantumuksellisia aatteitakin, erosi Pekka heistä perin pohjin jo erikoisen syntyperänsä puolesta: hän oli syntynyt palvelemaan edistyksellistä aatetta. Tässä Puupäälökövatomkin hävisivät sarjakuval-

"Nähdä Neappeli ja kuolla." Mutta - niin, mutta - tuolla ta'itaa olla fascisti.

Ja minä osuuskauppamies. Nyt on parasta pelastaa nahkansa.

Parasta on olla piilossa.

Herra Signoore - kaikki rahani ovat osuuskaupan säästö-kassassa - köyhä mies -
Lähetti: Olisi vain sähkösanoma -

"Heti takaisin Suomeen. Osuuskaupat - päivät alkavat 30 p. K.K."

Ajakaa Suomeen, Helsinki. Kirkkoatatu 14, K.K.

le: ne perustuivat tilannekomiikkaan ja savonmurteiseen sanailuun, olivat väliin jopa ilkeitä ihmisille. Fogelin ja hänen sarjakuvansa henki oli mennyttä - joskin Toto Kaila toisinaan tavoittaa tämän hengen aika hyvin omassa Puupää-sarjassaan. Pekkakin kerran särki radionsa kirveellä, kerran hän heitti sen tunkiolle - liekö ollut protestia uutta kulttuuripolitiikkaa vastaan? ○